Canal del Pou de Glaç, un error de localització

Les cartografies montserratines acostumen a presentar alguns errors en la toponímia dels indrets o dels accidents geogràfics. Però, en algunes ocasions, trobem un fenomen al inrevés. L'ús de la muntanya, en qualsevol de les seves pràctiques esportives, pot introduir alguna imprecisió en la denominació que, al repetir-se en el temps, acostuma a consolidar-se entre la gent donant-se com a certa malgrat el que puguin dir insistentment els mapes. Un error repetit moltes vegades, no es converteix en veritat, però sí que moltes persones poden arribar a pensar que és la veritat. Aquesta és la situació de la *canal del Pou de Glaç.*

Està molt consolidada la certesa que entre el serrat de sant Jeroni i el del Moro hi ha dues canals principals separades per un petit serrat on es troben agulles com la del *Roser,* les *Foradades* i la *Pera*. La canal propera al *serrat del Moro* és anomenada *canal de sant Jeroni,* mentre que el *serrat de sant Jeroni* delimita la *canal del Pou de Glaç,* anomenada popularment con la *canal del mejillón.* Tot seguit, com exemple d'aquesta costum es reprodueixen alguns comentaris que es troben en les xarxes socials de senderisme i, especialment, les dedicades a descriure itineraris per les canals montserratines.

En un pàgina web dedicada a l'escalada es comenta: "*fa uns anys enrere, parlar de la canal del Pou de Glaç era fer-ho d'una canal que poca gent coneixia. Avui dia aquesta canal rebatejada amb el nom de canal dels Musclos, forma part d'un traçat prou conegut. El fet d'haver estat equipada i en estar molt propera a la ferrada Teresina, dona per fer un traçat circular molt atractiu. Aquesta canal va estar equipada per el Joaquim Olmo, el qual també té cura del seu manteniment (…) Les canals del Pou de Glaç i la de Sant Jeroni, s'ajunten més o menys, a la zona on s'inicia la ferrada Teresina*" comentari trobat a la web Esgarrapacrestes.

En la pàgina Natura 100% es diu: "*em quedat una colla d'amics agosarats per fer el Canal del Pou de Glaç o com l'anomena el seu equipador JOM Big Wall (Joaquin Olmo), com a El Mejillón l'any 1997, pel fet de trobar restes de cloves d'aquest mol·lusc bivalve i plats trencats, testimoni del procediment i metodologia de treball d'aquells temps i a l'antic restaurant de Sant Jeroni, al que avui dia quasi bé no hi queda cap resta de la seva presència*". En termes similars s'expressa el

següent comentari trobat a la pàgina nonstop: " *la Canal del Mejillón es una de las tantas que hay en Montserrat, está equipada con cadenas y cuerdas durante 450 metros aproximadamente, para subir o para bajar es necesario material, pero la canal en total mide más de 1 km. No hay cable de vida, así que no es una ferrata tal y como se conocen asiduamente, es un camino equipado o una canal equipada. Hay tramos equipados pero es aconsejable llevar cuerda para asegurar en algún paso. Esta canal se hace tanto de subida como de bajada rapelando. Esta canal se llama también Canal del Pou de Glaç pero parece ser que el nombre de mejillón viene porque un restaurante de la zona tiraba en este lugar las cascaras de los molusco de los clientes*".

En algunes guies de senderisme, com per exemple, *Montserrat: les 32 millors excursions i vies ferrades* es normal trobar la següent descripció: "*aquest és el camí que duu a l'inici de la via ferrada Teresina i de l'anomenada canal del Pou de Glaç (o dels Musclos). Us servirà de referència saber que es pot interpretar com una canal secundària que desemboca a la de Sant Jeroni*". En una guia sobre canals equipades i vies ferrades es presenta la *canal del Pou de Glaç* en els següents ternes: "*es troba encaixonada entre el serrat de sant Jeroni (per on transcorre la Teresina) i la canal de sant Jeroni. El nom de Pou de Glaç prové de l'existència d'un antic pou d'aquestes característiques situat entre la part alta d'aquesta canal i la de sant Jeroni. Equipada per J. Olmo i J. Urquiza, fou rebatejada amb el nom "Mejillón", per les restes de musclos que anirem trobant al llarg de la canal (especialment en la part alta), que es consumien a l'antic restaurant de sant Jeroni".* Llegint la descripció del descens d'aquesta canal es diu que es troba "*passem de llarg l'ermita seguint el fressat camí que ens porta a la miranda de sant Jeroni. Pujarem primer per unes rampes cimentades i després per les escales. Passades les restes de l'antic restaurant, pujarem un altre tram d'escales, i ens desviarem tot seguit a la dreta per un corriol senyalitzat amb una fita a terra. Arribem a un petit coll amb restes de formigó. La canal que se'ns obre vers el nord és la del Pou del Glaç (15 minuts des de l'ermita o 1 h 20 des de Sta. Cecília)".*

Una simple comprensió de l'entorn evidencia alguns incongruències en les anteriors descripcions que són més notables si es contrasten amb les informacions de les diferents cartografies disponibles. La canal popularment identificada com a *canal del Pou de Glaç* no és propera a l'indret on probablement es trobava el *Pou de Glaç*, al darrera de la *capella de sant Jeroni*, i sí està molt a

prop del lloc on es trobava l'antic restaurant de sant Jeroni. Topogràficament és manifest que al costat mateix del *Pou de Glaç* hi ha una petita canal que transcorre entre el petit serrat on hi ha l'*agulla de sant Jeroni*, a l'est, i el serrat, més gran, on es troben les *roques de les Foradades*, *la Pera* i l'*agulla de la Roser*. Aquest canal, propera al *pou de Glaç,* ha estat identificat en diverses cartografies com *canal del Pou de Glaç*, denominació que sembla coherent per la seva situació topogràfica tal com indica Ramon Ribera en la seva cartografia montserratina. Queda per resoldre com denominar l'actualment coneguda com *canal de Pou de Glaç* o *canal del Mejillón.*

És evident que l'error està consolidat com a certesa, per la qual cosa serà difícil revertir aquest nom. Això mateix passa, per exemple, amb la *canal dels Arítjols* i la *canal dels Avellaners*. No obstant, penso que es bo reconèixer que és una equivocació anomenar la *canal del Mejillón* com a *canal del Pou de Glaç.* Una alternativa seria consolidar el nom únic de *canal del Mejillón*, o si es vol catalanitzar podria dir-se *canal dels Musclos,* doncs aquest nom no porta a cap confusió i és un nom popular. A més, té sentit que es digui així, perquè la seva proximitat a l'antic emplaçament del restaurant de sant Jeroni justifica que la canal es fes servir durant un temps d'abocador de deixalles. Podrien haver-hi altres noms més relacionats amb l'orografia de l'indret.

Cap dels mapes de la primera meitat del segle XX, Joan Cabeza 1909 i Ramon de Semir 1949, esmenten aquesta canal. Caldrà esperar la publicació de la cartografia de l'Editorial Alpina per tenir-ne alguna referència. Les successives edicions dels mapes de l'editorial Alpina evidencien els diferents criteris tinguts alhora d'ubicar i nomenar aquesta canal. En un dels primers mapes d'aquesta editorial, l'edició de 1963, no s'esmenta aquesta canal. La primera menció es fa l'edició de l'any 1984 on s'indica l'existència d'una "*c. Pou de Glaç*" situada en un lloc imprecís entre la llarga canal limitada pel *serrat de sant Jeroni* i un serrat petit paral·lel al primer. En l'edició de 1989 es concreta més aquesta etiqueta i es diu *carena del Pou de Glaç* identificant un serrat petit situat entre el *serrat de sant Jeroni* i el *serrat del Moro* on es troben les *roques de les Foradades*, *la Pera* i l'*agulla de la Roser.* En el mapa de 1996 surt etiquetada la *canal del Pou de Glaç* en el lloc on avui es situa la *canal del Mejillón*. Intueixo que aquesta etiqueta donà peu a la confusió en la denominació de les canals d'aquesta zona. Curiosament, en el mapa de l'any 2004 de l'editorial Alpina ha desaparegut l'etiqueta d'aquesta la canal. Però en el mapa de l'any 2009 l'etiqueta s'ha desplaçat de lloc i ara la

canal del Pou de Glaç identifica la petita canal que es troba a llevant del serrat on hi ha les *roques de les Foradades*. Amb aquest nom s'identifica la canal veïna, en l'extrem superior, a la *canal de sant Jeroni* amb la qual conflueix més avall. El mapa de 2015 de l'editorial Alpina torna a desaparèixer el nom de la canal i tampoc hi és en la moderna edició de l'any 2020.

Aquestes imprecisions en la cartografia han contribuït a generar confusió entorn a la *canal del Pou de Glaç* fins el punt d'anomenar erròniament amb aquest nom una canal que poc té veure amb l'antic pou de glaç de sant Jeroni. Com s'ha dit abans, serà difícil revertir la creença popular de que la *canal del Pou de Glaç* i la *canal del Mejillón* són la mateixa canal, en lloc de considerar que la primera és una modesta canal, molt dreta i de curt trajecte, situada just al nord de la *capella de sant Jeroni*, en l'anomenat *coll del Pou de Glaç* allí on es trobava, suposadament, l'antic pou de glaç. Però, considero adient aclarir aquesta confusió per situar correctament la toponímia montserratina.

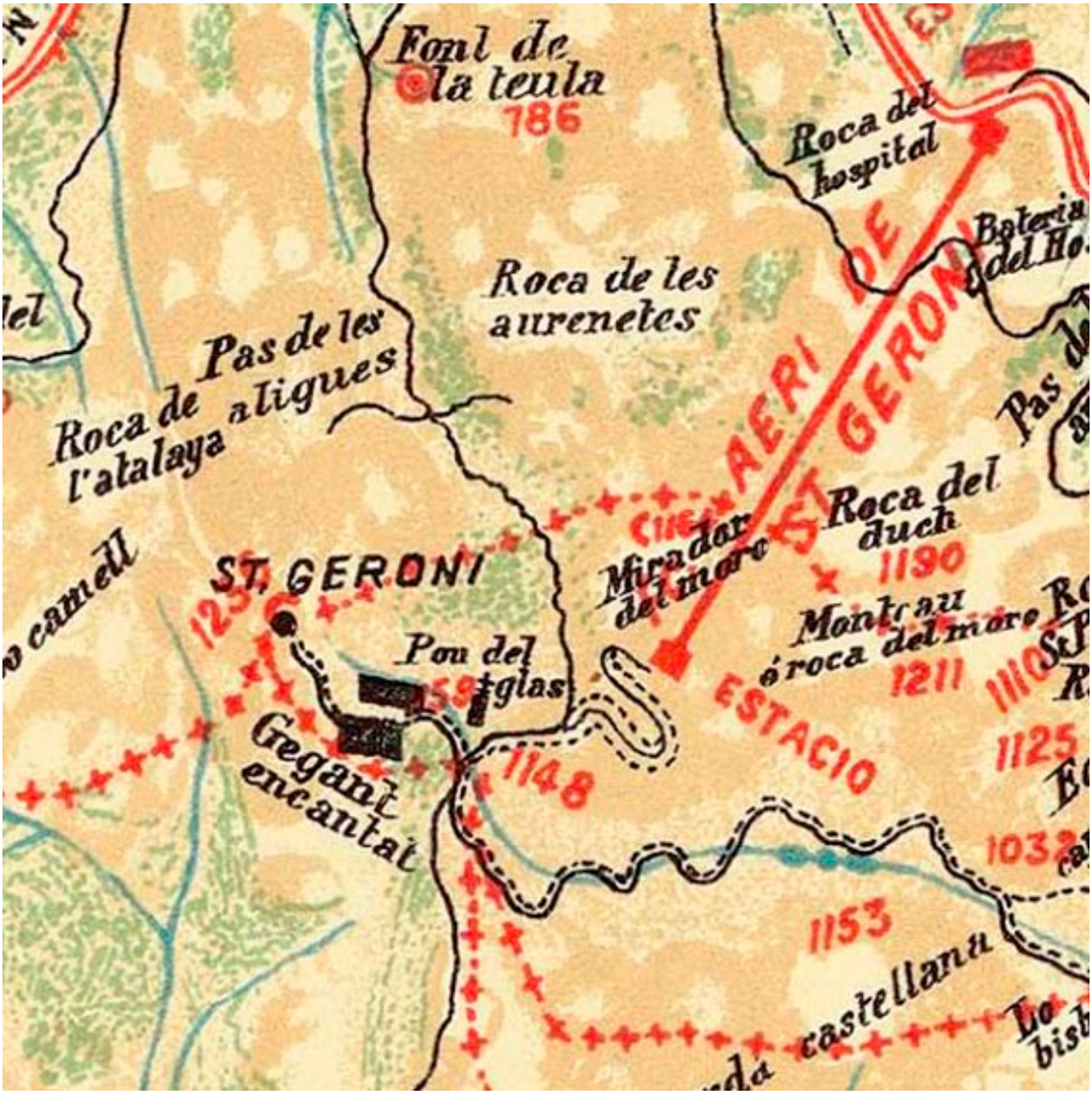

Mapa Joan Cabeza 1909

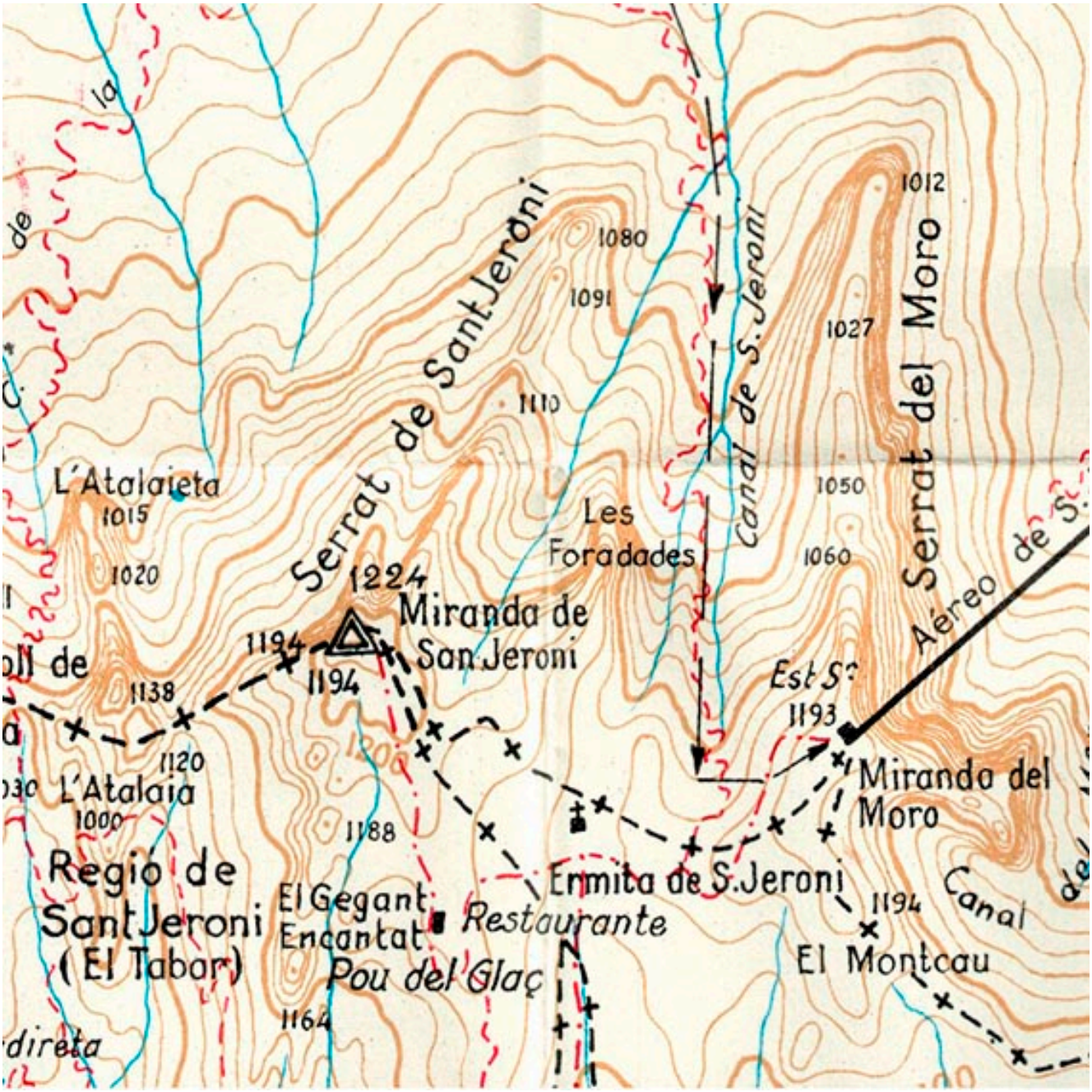

Mapa editorial Alpina 1963

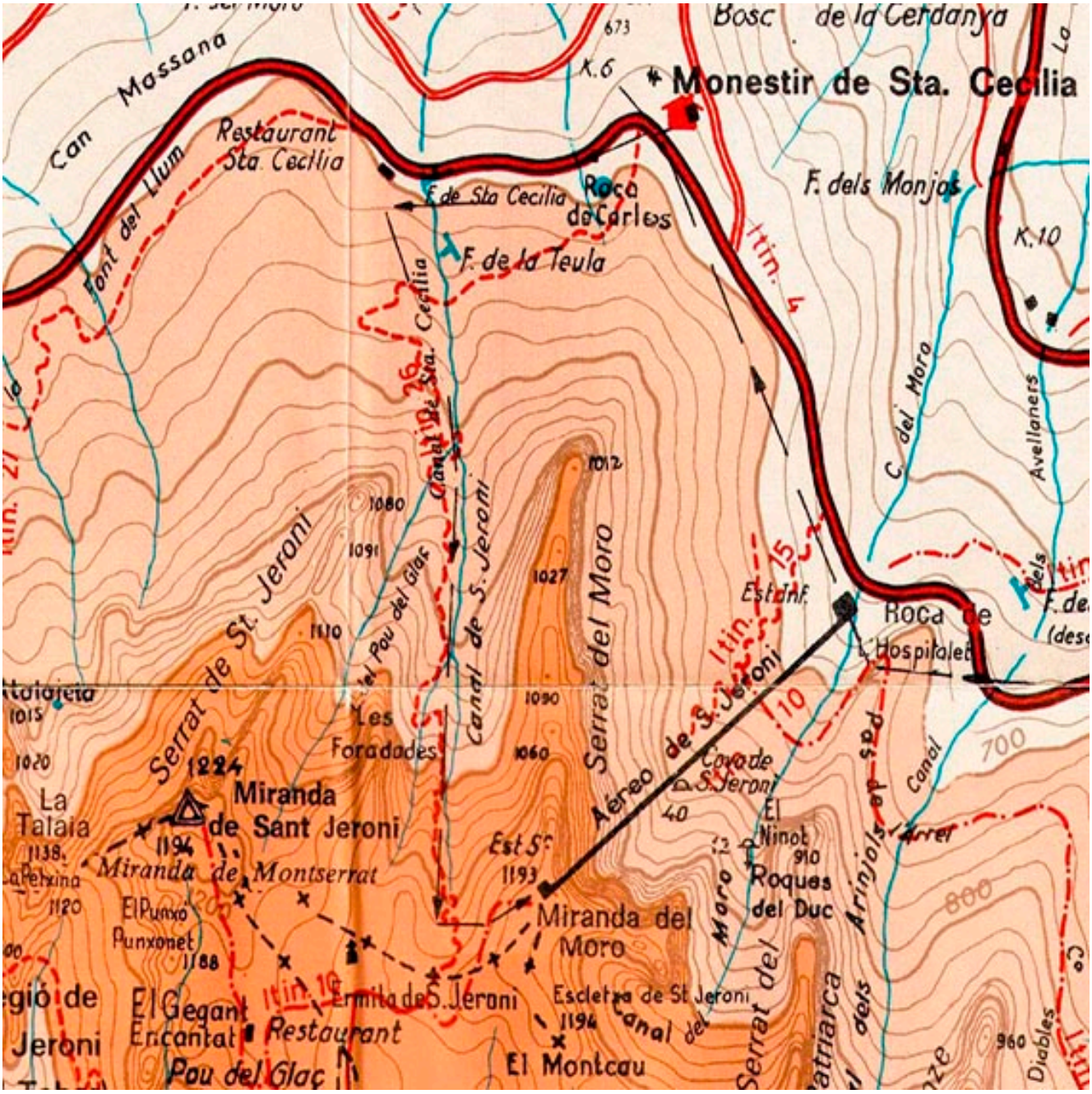

Mapa editorial Alpina 1984 – c. del Pou de Gat

Mapa editorial Alpina 1989 – Carena del Pou de Gat

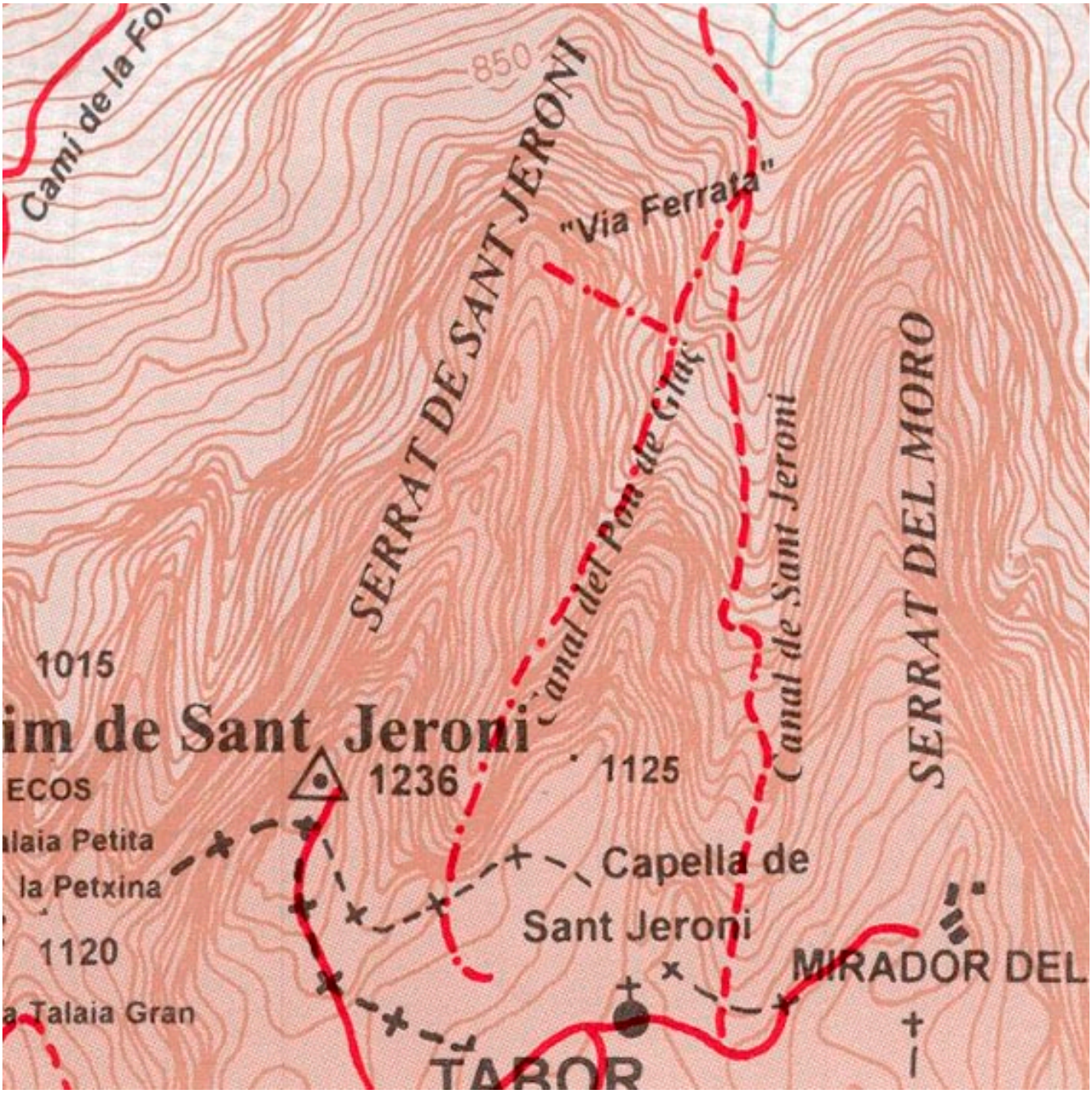

Mapa editorial Alpina 1996 – Canal del Pou del Gat

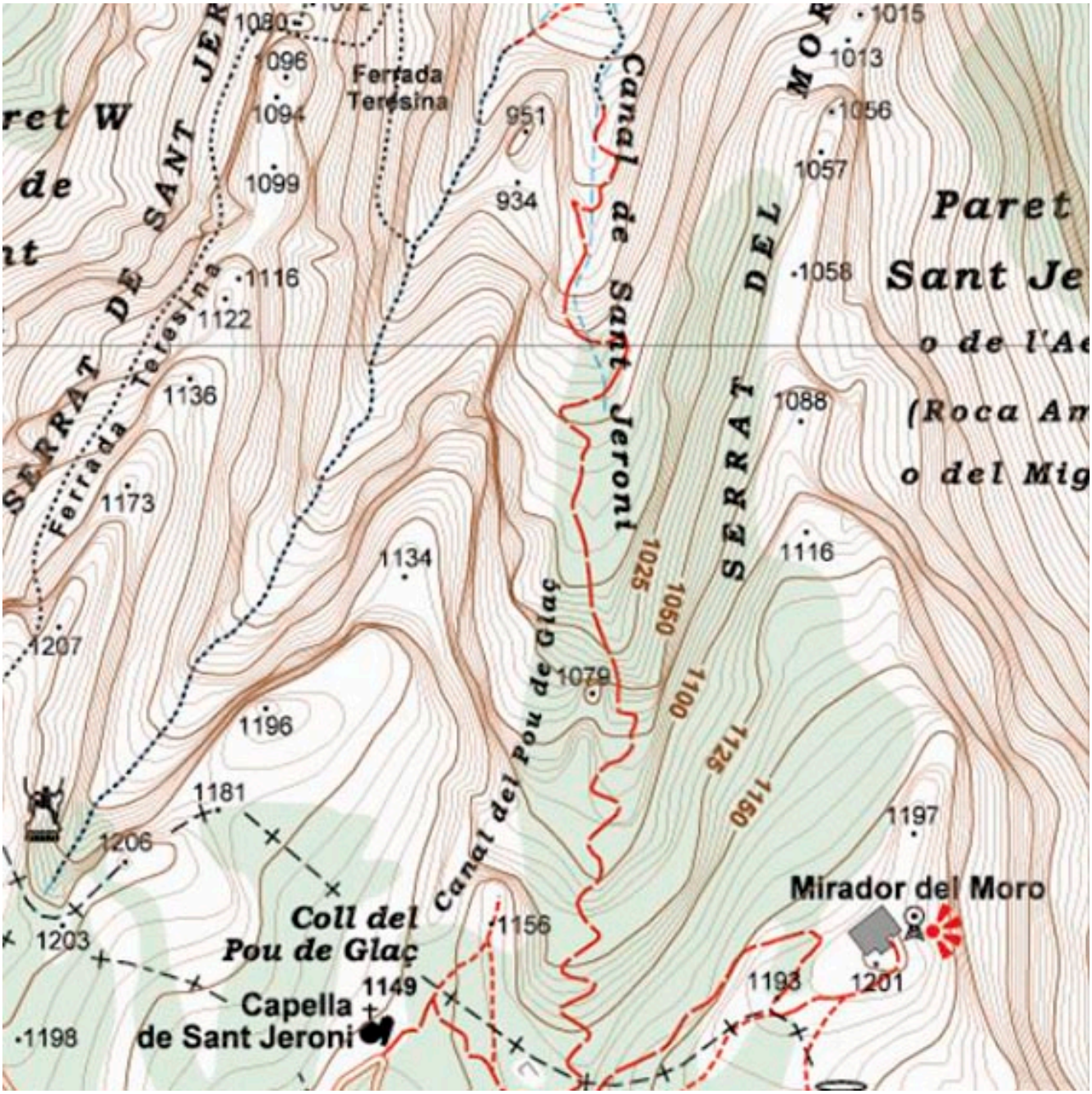

Mapa editorial Alpina 2020

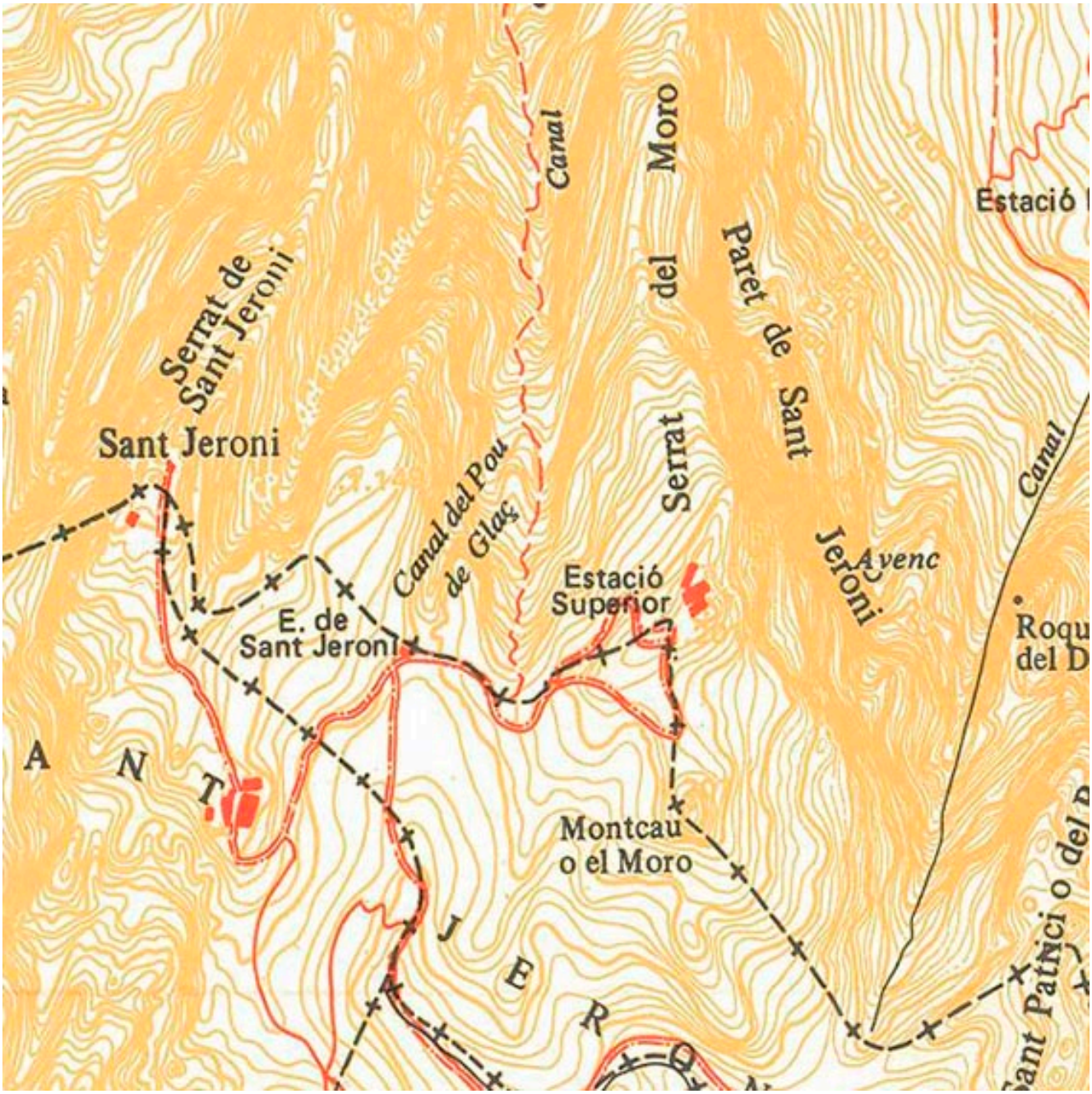

Mapa de Ramon Ribera 2000

Proposta de Toponímia.